

Nr 97.

Av herr **Ljunggren**, om ökning av extra inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1919 till undvikande av ifrågasatt spirituosaaccis.

Vid beräkningen av tillgångar för utgifterna under 1919 års tilläggsstat har chefen för finansdepartementet bebådat en proposition till riksdagen rörande en spirituosaaccis å 20 mill. kronor.

De förutsättningar, under vilka en sådan accis förordas äro: »att tillämpningen i dess fulla utsträckning av den beslutade individuella kontrollen enligt den från årets början gällande rusdrycksförordningen (kurs. av mig) ej må hindras eller slappas; och vidare att statsverkets ekonomiska frigörelse från rusdrycksinkomsterna ej må hämmas eller försenas. Skatten får sålunda varken bliva varaktig — — — eller verka höjande av det maximibelopp av hithörande inkomster, som staten framdeles kan få, enligt förordningen om statsverkets fond av rusdrycksmedel, tillgodogöra sig för vanliga statsregleringsändamål».

I detta syfte föreslås, »att inkomsten av spirituosaaccis lägges till nyssnämnda fond, av vilken å inkomstsidan motsvarande belopp tages i anspråk (kurs. av mig) jämlikt bestämmelserna i berörda förordning». Det har synts honom icke kunna råda något tvivel därom, att »bland de å tilläggsstaten uppförda anslagen förekomma, till långt större sammanlagt belopp än här ifrågasatta 20 miljoner kronor, utgifter till sådana sociala ändamål, för vilka fondmedlen må få tagas i bruk». (Kurs. av mig.)

Frånsett det enligt min mening ovärdiga däruti, att staten ockrar på vissa medborgares spritbegär för uttagande av medel till täckande av utgifter — för sociala eller andra ändamål — synes mig ett accepterande av det bebådade accisförslaget komma att medföra högst betänkliga kon-

sekvenser såväl i principiellt avseende som med hänsyn till det fortsatta arbetet för folknykterhetens befrämjande.

Först och främst bör det härvid ihågkommas, att statsmakterna år 1913 antogo ett lagförslag, varigenom statens ekonomiska beroende av rusdrycksmedlen skulle successivt avvecklas. Genom den serie av restriktioner beträffande såväl tillverkningen som försäljningen av rusdrycker, som under de senare åren genomförts, ha också statens inkomster av rusdrycksmedel nedbringats från 41.9 miljoner kronor till i medeltal cirka 17 miljoner, vilken sistnämnda summa finansministern lagt till grund för inkomstberäkningen under 1920 års riksstat.

För innevarande år har motsvarande summa beräknats till i runt tal 14.8 miljoner.

Ett bifall till finansministerns förslag om spirituosaaccis skulle följaktligen innebära, att statsbudgetens belastning av rusdrycksmedel skulle i ett slag mer än fördubblas. Det betänkliga häri ligger i öppen dag.

Den omständigheten, att accisen förutsättes skola utgå endast för ett år innebär föga garanti för framtiden. Samma förutsättning angavs, när för något år sedan en liknande skatt — ehuru av betydligt mindre räckvidd — genomdrevs i riksdagen, men detta hindrade icke, att förslaget återkom. Vid sistnämnda tillfälle lyckades emellertid riksdagens nykterhetsvänner, under medverkan av den nuvarande finansministern, avvärja förslagets antagande. Icke förty bebadar han nu själv en proposition av en ännu betänkligare art.

Principiellt sett är det också fullt logiskt att fortsätta på den inslagna vägen, sedan man en gång avvikit ifrån grunderna för 1913 års lagstiftning på detta område. Ty varför skulle man icke det ena året likaväl som det andra kunna utfylla uppkommande luckor i budgeten med rusdrycksmedel, sedan det visat sig, att denna utväg är så ytterst lätt framkomlig? Men, på dylikt sätt blir statens befrielse från beroendet av dessa medel en ren chimär. Finansministerns förhoppning, att den föreslagna accisen icke för framtiden skall behöva ifrågakomma, skulle visserligen kunnat verka i någon mån lugnande, därest han förmått ställa i utsikt en ljusning i de statsfinansiella svårigheterna. Men så är tyvärr ingalunda förhållandet. Tvärtom framhåller han med synnerligt stor och, såsom det synes mig, välbefogad skärpa, att man för kommande statsregleringar får bereda sig på »sannolikt större budgetssvårigheter» än de nuvarande. Konklusionen av denna varning ligger nära till hands: kan man icke för

det närvarande finna utvägar utan tillgripande av ökade rusdrycksmedel, hur mycket mindre utsikt skall det då icke finnas att framdeles frigöra sig från beroendet av dessa?

Det torde under sådana omständigheter vara säkrast att se förhållandena i ansiktet sådana de äro och att icke ens »tillfälligtvis» räkna med inkomster, som äro stadda på avskrivning.

Nu vill finansministern — liksom hans företrädare i en liknande situation — undkomma, att statens beroende av rusdrycksmedel ökas, genom att låta spirituosaaccisen direkt ingå i rusdrycksmedelfonden. Men sedan skall ett motsvarande belopp ur denna fond användas för »sociala ändamål», i enlighet med fondens bestämmelser, och uppföras såsom tillgång å inkomstsidan på 1919 års tilläggsstat. På så sätt skall lagen »upprätthållas», varigenom såväl Gud som mammon får sin beskärda del.

Det behöver väl knappast påpekas, att ett dylikt förfaringssätt i verkligheten innebär ett kringgående av 1913 års riksdagsbeslut. Man tager med den ena handen, vad man giver med den andra.

Om det är riktigt, såsom finansministern betonar, »att bland de å tilläggsstaten uppförda anslagen förekomma till långt större sammanlagt belopp än här ifrågasatta 20 miljoner kronor, utgifter till sådana sociala ändamål, för vilka fondmedlen må tagas i bruk, så kan jag inte finna någon rimlig anledning, varför man då icke lika gärna skulle kunna — med finansministerns utgångspunkter — täcka *alla* ifrågavarande anslag med rusdrycksmedel och göra motsvarande besparingar i statens kassafond. Vill man taga dessa konsekvenser och på så sätt rubricera all spirituosa såsom »lyxbrännvin», vunnnes åtminstone den fördelen, att man sluppe ifrån den nu ifrågasatta olämpliga anordningen med en klasslagstiftning, som bereder de förmögna rikligare tillgång till rusdrycker än de mindre bemedlade.

Mest betänkelig är dock den föreslagna spirituosaskatten med hänsyn till dess följder för det allmänna nykterhetstillståndet. Enligt finansministerns förutsättningar finge accisen icke hindra eller slappa tillämpningen i dess fulla utsträckning av den beslutade individuella kontrollen *enligt den från årets början gällande rusdrycksförordningen*. Trots de vackra ordalagen synes detta uttalande innebära, att Kungl. Maj:t har för avsikt att upphäva eller suspendera de *nu gällande* restriktionerna i avseende å rusdrycksförsäljningen — åtminstone under den tid, som erfordras för att accis- eller »lyxbrännvinet» må kunna avyttras. Förmodligen vore det

meningen, att en viss ranson spirituosa skulle tillhandahållas till vanligt pris, under det att de, som anse sig ha råd att betala det högre priset (exempelvis 20 à 25 kr. pr liter) *därutöver* skulle medgivas en extra ranson lyxbrännvin. Om detta är avsikten — och därom lär väl knappast något tvivel vara rådande, därest den ifrågasatta accisen skall hava någon mening — så bör det öppet sägas ifrån, att ett dylikt ransoneringsystem måste verka ytterst demoraliserande på den allmänna rättsuppfattningen. Redan nu är denna betänkligt underminerad, tack vare icke minst den omständigheten att statens myndigheter i många fall visat en beklagansvärd slapphet vid övervakandet av gällande lagstiftning, på samma gång som enskilda personer och vissa tidningsorgan med alla medel direkt underblåst missnöjet emot restriktionerna och indirekt rent av uppmuntrat det samma.

Statens underlåtenhet att snabbt och effektivt ingripa mot lönnbränning och smyghandel med rusdrycker jämte penningvärdets fall och »gulascheriets» utbredning inom *alla* samhällsklasser har medfört, att korruptionen på detta område artar sig till att bli en skamfläck för det svenska samhället.

I stället för att falla undan för dessa tendenser, hade det varit staten värdigare, om regeringen med den befogenhet den äger genomfört ett provisoriskt rusdrycksförbud, varigenom det blivit möjligt både att lättare uppdaga eventuella förseelser emot förordningarna och att eftertryckligt bestraffa desamma. Det förefanns så mycket större anledning härtill, som den folkvalda kammaren upprepade gånger uttalat sig härför. Erfarenheten ifråga om det praktiskt taget genomförda förbudet i avseende på försäljningen av öl — en konsekvens av förbudet mot tillverkning av maltdrycker med högre extrakthalt än 4 resp. 7 % — ådagalägger också, att förbudssystemet vida överträffar restriktionerna i effektivitet. Skall man dessutom nu börja att lossa t. o. m. på restriktionerna, så är det att befara, att den sista villan blir värre än den första. Ty inte kan man väl på allvar ifrågasätta, att en ökning av spritransonerna för de s. k. »lojala förbrukarna» skulle motverka hembränningen och smyghandeln bland de många tiotusental, som äro »avstängda». Snarare måste man väl antaga, att dessa senare därigenom skulle ytterligare stimuleras till lagöverträdelser och vad smyghandeln beträffar, beredas rikligare tillfällen att förskaffa sig rusdrycker på sidan om ransonerings.

Vill man efter denna linje söka utrota lönnbränning och smyghandel, kan det tydligen icke ske med mindre än att man återgår till det gamla

systemet och avskaffar motbokssystemet och den individuella kontrollen och därvid också tar konsekvenserna: omfattande ehuru fullt laglig alkoholisering av folket.

Genom ett insläende på den av finansministern ifrågasatta vägen genom en extra spritaccis för viss mängd av spirituosa uppstår ännu en olägenhet, som icke får till sina verkningar underskattas. Redan nu betalas fabulösa priser för spirituosa, som olagligt utbjudes vid sidan om ransonereringen. En motbok betingar understundom ett pris av 50 kronor och därutöver och för vissa slag av spirituosa betalas ända till 150 à 200 kronor pr liter. Det har t. o. m. satts i system, att personer, som i egenskap av »lojala förbrukare» äro de »lyckliga» innehavarna av motböcker, mot god betalning avstå sina ransoner antingen till sina lika lyckligt lottade kolleger eller till de »avstängda» eller också för dessa ransoner tillbyta sig andra varor, som av olika anledningar anses eftersträfvansvärda. Skall nu jämväl staten, i stället för att med alla lagliga medel beivra dylika olagligheter, tvärtom själv slå in på, principiellt sett, samma väg genom att för ett högre pris tillhandahålla vissa spritransoner, så är därmed gärdet alldeles upprivet. Anses det lämpligt för staten att bereda sig ökade inkomster genom »gulascheri» i spirituosa, så torde även många om medlen mindre nogräknade medborgare därigenom stärkas i den falska uppfattningen, att man ej får taga det så noga med en eller annan förlöpning i fråga om rusdryckslagarna. Med andra ord: de »lojala förbrukarnas» och »spritgulaschernas» ransoner och varor komma att stiga i värde och anseende och lagöverträdelserna komma att ytterligare ökas, på samma gång som alkoholvanorna upprätthållas och fylleriförseelserna stegras.

Ännu en omständighet måste i detta sammanhang tagas i betraktande: Ingen garanti kan av regeringen lämnas, att icke »lyxbrännvinet» kommer att ytterligare blottställa ett stort antal familjer för nöd och umbäranden. Vid flera domstolsförhandlingar har det blivit konstaterat, att redan nu familjeförsörjare med mycket blygsamma inkomster till synnerligen höga priser förskaffat sig rusdrycker vid sidan om ransonereringen. Skulle genom spritaccisen tillgången å dessa drycker ökas — låt vara endast för motboksinnnehavare — och därtill priset å dessa extra ransoner betydligt höjas, så kan man vara säker om, att detta skulle erbjuda nu angivna kategori av rusdrycksförbrukare ökade möjligheter att tillfredsställa sitt spritbegär på bekostnad av familjens nödtorftiga försörjning. Även av detta skäl måste spritaccisen avvisas.

Under remissdebatten ställdes i båda kamrarna — på enhälligt uppdrag av riksdagens nykterhetsgrupp — till chefen för finansdepartementet en vördsam men bestämd vädjan, att Kungl. Maj:t måtte avstå ifrån sitt bebadade förslag om spritaccis och i dess ställe söka utfinna andra och lämpligare inkomstmöjligheter.

Det skall med tillfredsställelse konstateras, att finansministern, som erkände det principiellt betänkliga i förslaget, icke ställde sig oförstående till de framförda synpunkterna. Men samtidigt betonade han, att han endast under den förutsättningen kunde avstå ifrån förslaget, att man anvisade andra vägar för täckande av förefintliga behov.

För min del är jag visserligen av den uppfattningen, att initiativet härutinnan närmast och i första hand tillkommer Kungl. Maj:t, som ensam förfogar över den överblick av läget och den sakkunskap samt övriga hjälpmedel, som erfordras för uppnående av bästa möjliga resultat.

Då det emellertid är ovisst, huruvida ett dylikt initiativ från Kungl. Maj:ts sida är att förvänta, har tydligen även den enskilde riksdagsmannen såväl rätt som skyldighet att i den mån det är honom möjligt framkomma med uppslag, som måhända kunna tjäna som utgångspunkt för en närmare undersökning av frågan. Då jag sålunda härmed söker anvisa en annan utväg än den, som förordas i statsverkspropositionen, är jag angelägen om att betona, att jag för egen del gärna ser, ifall utskottet och riksdagen skulle finna ett bättre sätt för uppnående av det syftsmål, som med motionen avses, och vågar jag därför hemställa, att utskottet ville i detts avseende framkomma med de förslag, vartill närmare granskning av ärendet kan giva anledning.

Närmast till hands vore ju att låta statens kassafond täcka jämväl det utgiftsbehov för 1919, som ett avstående ifrån spritaccisen komme att medföra. Då emellertid denna fond, efter avdrag av de 210 miljoner kronor, som finansministern redan disponerat för 1919 års tilläggsstat och sedan densamma utökats med 1919 års beräknade regleringsöverskott vid utgången av år 1919, skulle uppvisa en bokmässig behållning av allenast 68 miljoner kronor mot 63,6 miljoner vid 1918 års slut, synes denna utväg icke vara tillräddlig.

Under sådant förhållande och då jämväl lånevägen på av finansministern anförda grunder icke torde kunna beträdas i större utsträckning än som utav honom förordats, ser jag för min del intet annat medel än att ytterligare anlita den direkta beskattningen. Detta kan ju visserligen

förefalla mindre behagligt. Men å andra sidan erbjuder det den fördelen, att bördan mera jämnt fördelas.

Enligt finansministerns meddelanden i statsverkspropositionen har krigskonjunktursskatten för 1918 beräknats till 300 miljoner kronor eller precis det belopp, som beräknats såsom överskott å 1918 års statsreglering och som sålunda enligt samma antagande skall tillföras kassafonden.

Med ledning av inom finansdepartementet upprättad tablå, grundad på från länsstyrelserna samt krigskonjunktursskattenämnderna lämnade uppgifter, skulle emellertid totalbeloppet av krigskonjunktursskatten, sedan den från Stockholms stad beräknade inkomsten reducerats från 108,018,000 kronor till 85 miljoner, för år 1918 med säkerhet kunna sättas till minst 308 miljoner kronor.

Härigenom tillföres kassafonden ett ytterligare tillskott på 8 miljoner kronor. Med denna summa kan således de av finansministern anvisade 210 miljonerna av kassafonden för utgifter under 1919 års tilläggsstat utökas, utan att beräkningarna i övrigt behöva rubbas. Det återstår sålunda 12 miljoner kronor, som måste på annat sätt uppbringas.

För 1919 har finansministern med hänsyn till de vikande konjunkturerna beräknat krigskonjunktursskatten till allenast 80 miljoner. Då emellertid motsvarande skatt under åren 1916—1918 utvisat en så stark progression som från 85,739,011: 87 1916 till 251,025,856: 55, 1917 och 308,000,000 (i runt tal) 1918, förefaller det som om det i och för sig icke kunde anses medföra någon synnerlig risk, ifall man ville höja den beräknade inkomsten för 1919 från 80 till 92 miljoner. Det beräknade överskottet av statsregleringen för samma år bleve då 62 miljoner som tillfördes kassafonden mot 50 miljoner, från vilken senare siffra finansministern utgått. På så sätt kunde ytterligare 12 miljoner disponeras för tilläggsstaten under innevarande år, varigenom den beräknade bristen å 20 miljoner bleve fullt betäckt.

Med beaktande av vad finansministern anfört rörande kassafondens verkliga ställning och sättet för disponerandet av dess bokföringsmässiga tillgång torde man emellertid icke böra anlita den utväg, som ovan berörts. Med hänsyn till den ojämnhet, med vilken krigskonjunktursskatten visat sig verka, vågar jag ej heller förorda någon skärpning i denna skatt.

Av samma skäl kan ej heller en skärpning av den ordinarie inkomst- och förmögenhetsskatten för år 1919 förordas och detta så mycket mindre, som finansministern bebadat en revision av denna skatteform. Däremot

ser jag intet skäl, varför man icke skulle kunna genom en provisorisk skärpning och ett fullföljande av progressionen i den extra inkomst- och förmögenhetsskatten kunna uttaga de 12 miljoner, som återstå att uppbringa. I denna skatt för innevarande år äro sammanförda 1918 års extra inkomst- och förmögenhetsskatt och samma års tilläggsskatt. Vid dess antagande har jämväl beaktats penningvärdets fall och tagits hänsyn till de skattskyldiges olika ekonomiska bärkraft. Slutligen har, såsom bevillningsutskottet anförde i motiveringen till det förslag, varpå skatten är grundad, i viss mån tillämpats den progression i skattesatserna, som av mig jämte ett flertal andra riksdagsmän förordades vid 1918 års lagtima riksdag.

Då den för år 1919 utav finansministern beräknade inkomsten av extra inkomst- och förmögenhetsskatten utgör 84 miljoner kronor erfordras, att endast $\frac{1}{7}$ -del av detta belopp uttages genom en skärpning och ett fullföljande av progressionen i den extra inkomst- och förmögenhetsskatten.

En dylik mindre skärpning synes ej behöva äventyra de möjligheter till extra beskattning av inkomst och förmögenhet, varom finansministern talar och som enligt hans mening böra hållas i reserv.

Men å andra sidan föreligga uppenbarligen de »tvingande skäl», som enligt finansministerns utsago måste förefinnas för tillgripande under löpande år av ny eller skärpt inkomst- eller förmögenhetsbeskattning. Om, såsom jag i likhet med riksdagens nykterhetsgrupp anser och såsom även finansministern under remissdebatten erkände, spirituosaaccisen är principiellt förkastlig och därtill enligt min åsikt direkt och indirekt skadlig, och om nya eller skärpta skatter i allt fall bliva nödvändiga nu eller framdeles för täckandet av föreliggande eller uppkommande behov utöver de 12 miljoner, vilka nu fattas, så finner jag ingen rimlig anledning, varför man icke redan från början skall slå in på den väg, som är den enda riktiga såväl med hänsyn till den verkliga skatteförmågan som till statens värdighet.

Anses det möjligt för ett begränsat antal skattedragare och därtill för många, som i verkligheten torde vara mindre bärkraftiga i ekonomiskt avseende, att påtaga sig en extra beskattning i form av spirituosaaccis, så torde väl föreligga lika möjligheter för dessa personer att bära samma utgifter, ehuru i annan och värdigare form, synnerligast som bördan i det senare fallet blir fördelad på alla ekonomiskt välsituerade medborgare, efter deras olika förmögenhets- och inkomstvillkor.

På grund av vad jag sålunda anfört får jag föreslå,

att riksdagen må besluta sådana ändringar — skärpning och fullföljande av progressionen — i K. F. 1 juli 1918 om extra inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1919, varigenom ett belopp av 12 miljoner kronor utöver av Kungl. Maj:t beräknade kommer att uttagas för år 1919 eller det högre belopp, som må anses erforderligt för uppgörande av tilläggsstaten för år 1919 utan tillgripande av ifrågasatt spritaccis.

Stockholm den 21 januari 1919.

August Ljunggren.
